

สถาบันทางวิชาการภาคพลเมือง : วิทยาลัยป้องกันชุมชน เกิดขึ้นได้จริงหรือ ?¹

(Civil Academic Institute : Should Community Defense
College be Established ?)

ณัฐพงศ์ จิตนิรัตน์
Nathapong Chitniratna

บทคัดย่อ

บทความจากรายงานการติดตามและประเมินผลวิทยาลัยป้องกันชุมชน มีวัตถุประสงค์
เพื่อ (1) ติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของวิทยาลัยป้องกันชุมชน และ (2) เสนอ
แนะแนวทางขับเคลื่อนวิทยาลัยป้องกันชุมชน โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร และการศึกษา
ภาคสนาม จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

การศึกษาพบว่าการจัดการเรียนรู้ของวิทยาลัยป้องกันชุมชน เกิดผลสำเร็จที่สำคัญ
คือ การสร้างแรงบันดาลใจการเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น การเรียนรู้เชิงกระบวนการผ่านทีม
การเปลี่ยนแปลงรูปการณ์จิตสำนึก และการประยุกต์ใช้ในงานพัฒนา ปัญหาและอุปสรรค
ที่สำคัญ ได้แก่ การเชื่อมโยงความรู้ ระบบการจัดการความรู้ การระดมความร่วมมือ
ที่หลากหลาย และการร้อยรัดและยกระดับเชิงกระบวนการ และมีข้อเสนอว่าหลักสูตรจัดการ
เรียนรู้ของวิทยาลัยป้องกันชุมชน ต้องผสมผสานและบูรณาการองค์ประกอบด้านความรู้
ทัศนคติ และทักษะให้มีความกลมกลืน การเสริม/เติมเนื้อหาให้มีความเข้มข้น การพัฒนา
เนื้อหาเฉพาะทางที่ความจำเป็น และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่ต่อเนื่องและโยงใย

ทั้งนี้ มีข้อเสนอแนะให้ยกระดับวิทยาลัยป้องกันชุมชนเป็นสถาบันวิชาการภาคชุมชน/
ประชาชนเพื่อเป้าหมายการรณรงค์ สื่อสาร ผลักดันวาทกรรมเชิงปฏิบัติ "สังคมใหม่"

¹ บทความจากรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง "การติดตามและประเมินผลวิทยาลัยป้องกันชุมชน" คณะกรรมการส่งเสริมการ
เมืองภาคพลเมืองประจำภาคใต้ สภาพัฒนาการเมือง แต่ข้อบทความผู้เขียนตั้งตามหัวข้อสัมมนาของวิทยาลัยป้องกันชุมชน
เรื่อง "สถาบันทางวิชาการภาคพลเมือง : วิทยาลัยป้องกันชุมชน เกิดขึ้นได้จริงหรือ?" ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2554
ณ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อนำเสนอผลการติดตามและประเมินผลเบื้องต้น และร่วมกันเสนอแนะแนวทางยกระดับการ
ขับเคลื่อนวิทยาลัยป้องกันชุมชน ด้วยเห็นว่าสื่อเจตนารมณ์การจัดตั้งวิทยาลัยป้องกันชุมชนได้อย่างชัดเจน และเป็นคำถาม
ท้าทายต่ออนาคตขบวนการพลเมืองและประชาธิปไตยชุมชนภาคใต้ ในการจัดเวทีเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นอย่างดี ขอขอบคุณ
ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับข้อเสนอแนะในการปรับปรุงบทความ หากมีความบกพร่องใด ๆ ผู้เขียนขออภัยเป็นอย่างต่อมตน

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา

โดยแนวทางดำเนินงานคือ การศึกษาวิจัย การเป็นคลังสมอง การเป็นพื้นที่ทางความคิดและ
จิตวิญญาณพลเมือง และการเชื่อมโยงขบวนการ-ประสานสังคมใหญ่

คำสำคัญ : การเมืองภาคพลเมือง วิทยาลัยป้องกันชุมชน

Abstract

This article is a scrutinized study from a Monitoring and Evaluation report of a Community Defense College (CDC). The article has two objectives: i) to monitor and evaluate learning quality of community defense college, and ii) to provide suggestions for a further approach of community defense college. The data collection was conducted through the use of literature review and field researches that were interview, focus group discussion, seminar and participatory observation.

The study found that the community defense college has provided successful learning classes. The learning class has inspired its members to be active citizens. CDC class offers a process learning through team building, situation altering through self-conscious shifting, and knowledge applying to a community development. Though the CDC learning has some challenges and obstacles, the learning is not only lack of knowledge management system but also knowledge linkage, resources mobilization, networking, and advancing the civil political process. Base on the study, it is suggested that CDC curriculum should combine and integrate knowledge, attitudes, and skills. Also, CDC learning should be improved by adding comprehensive knowledge, developing specific contents, and building intensive network.

The study suggested that the CDC should be upgraded to be a civic academic institute. The institute will be a center of communication, campaign, and driving for new practical discourse "new society" The institute should set its core operation approach through operational research and study. As a result, the institute will represent as community/

civic knowledge, space for fruit of thought and civic spirit, and lastly a center for networking.

Keywords : Civil Politic, Community Defense College

บทความนี้สนใจศึกษาการเคลื่อนไหวของประชาชนพลเมืองกลุ่มเล็ก ๆ ในภาคใต้ที่ได้รับเริ่ม ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องการเมืองภาคพลเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ด้วยการจัดเวทีเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ในชื่อ "วิทยาลัยป้องกันชุมชน (วปช.)"³ โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้การเมืองภาคพลเมือง การสร้างสถาบันวิชาการของขบวนการประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตยระดับฐานรากและการสร้างความมั่นคงในวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น การแสวงหาแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน และสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในฐานะนักการเมืองภาคพลเมือง ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าวนี้มีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก เพราะเป็นกระบวนการที่ถูกริเริ่มผลักดันโดยภาคพลเมืองที่ตื่นตัวและกระตือรือร้น ภายใต้การสนับสนุนขององค์กรและภาคีที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย

วัตถุประสงค์บทความเพื่อติดตามและประเมินผลเชิงคุณภาพ การดำเนินงานวิทยาลัยป้องกันชุมชน ในการจัดเวทีเรียนรู้ ปัญหาและอุปสรรค แนวทางการปรับปรุงหลักสูตร และเสนอแนะแนวทางและอภิปรายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการขับเคลื่อนวิทยาลัยป้องกันชุมชนในอนาคต

ผู้เขียนใช้เวลาในการติดตามและประเมินผลตั้งแต่เดือนกรกฎาคม-ตุลาคม พ.ศ. 2554 ด้วยการศึกษาเอกสาร จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของการพัฒนาการเมือง คณะกรรมการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองประจำภาคใต้ เอกสารบรรยาย คู่มือจัดการเรียนรู้ รายงานการศึกษาดูงานภาคสนาม เว็บไซต์ และสื่อเผยแพร่อื่น ๆ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งก่อนและหลังจัดเวทีเรียนรู้ ได้แก่ การจัดเวทีประชุมวิชาการระดับชาติชุมชน ชุมชน คนใต้ ครั้งที่ 3 ณ มหาวิทยาลัยทักษิณ ในระหว่างวันที่ 12-14 กันยายน พ.ศ. 2554 การสัมภาษณ์ทั่วไปอย่างไม่เป็นทางการกับผู้เข้าร่วมเวทีเรียนรู้ตามหลักสูตร/ เนื้อหาของวิทยาลัยป้องกันชุมชน โดยการสัมภาษณ์จะมีการติดต่อสัมภาษณ์โดยตรง ทางโทรศัพท์ และแบบบังเอิญในเวทีประชุม สัมมนาเครือข่ายภาคประชาชน การสัมภาษณ์ในเชิงลึก กับ (1) คณะกรรมการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง

³ คณะกรรมการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองประจำภาคใต้ ให้เหตุผลในชื่อวิทยาลัยป้องกันชุมชน (วปช.) ว่าเป็นการสื่อความหมายการจัดการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฐานราก เป็นการล้อชื่อวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) และใช้คำเรียกผู้เข้าร่วมเวทีเรียนรู้ว่า "นักศึกษา วปช."

ประจำภาคใต้ (2) คณะทำงานจัดตั้งวิทยาลัยป้องกันชุมชน (3) ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้อง เช่น วิทยาการ และนักพัฒนาเอกชน และ(4) ผู้เข้าร่วมเวทีเรียนรู้ที่เป็นกรรมการรุ่น 1 และรุ่น 2 รวมทั้งการจัดสนทนากลุ่ม จำนวน 2 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 จัดขึ้นในวันที่ 26 สิงหาคม 2554 ณ วิทยาลัยภูมิปัญญาชุมชน มหาวิทยาลัยทักษิณ มีผู้เข้าร่วมจาก รุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2 จำนวน 22 คน และครั้งที่ 2 ในเวทีสัมมนาเรื่อง "สถาบันทางวิชาการภาคพลเมือง : วิทยาลัยป้องกันชุมชน เกิดขึ้นได้จริงหรือ ?" จัดโดยคณะกรรมการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง ประจำภาคใต้ คณะทำงานจัดตั้งวิทยาลัยป้องกันชุมชน สภาพัฒนาการเมือง ในวันที่ 28 กันยายน 2554 ณ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีผู้เข้าร่วม จำนวน 150 คน โดยเริ่มกระบวนการจากผู้เขียนนำเสนอผลการติดตามและประเมินผลเบื้องต้นแก่ผู้เข้าร่วมสัมมนา รุ่นที่ 1 รุ่น 2 และรุ่น 3⁴ และมีวิทยาการผู้ทรงคุณวุฒิวิจารณ์ให้ข้อคิดเห็น จากนั้นจึงสนทนากลุ่มย่อย เพื่อระดมความคิดในคำถามหลักคือ มีความคิดเห็นอย่างไรกับผลการประเมินแนวทางการยกระดับวิทยาลัยป้องกันชุมชนให้เป็นสถาบันวิชาการภาคประชาชน เครื่องมือและกลไกในการขับเคลื่อนสถาบัน ทั้งนี้ได้แบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม พร้อมทั้งนำเสนอกลุ่มใหญ่ และการประมวลสรุปความคิดเห็นในภาพรวม จากนั้นผู้เขียนจึงนำข้อมูลทั้งหมดมากระทำแบ่งหมวดหมู่ของข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอแบบพรรณนา

1. จากสภาพัฒนาการเมืองถึงวิทยาลัยป้องกันชุมชน

กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2550) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการเมืองด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการเมืองไว้หลายมาตรา ที่สำคัญได้แก่ หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 10 สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียนในมาตรา 57 หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 3 แนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน มาตรา 78 ส่วนที่ 10 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนมาตรา 87 และที่สำคัญบทเฉพาะกาลมาตรา 303

⁴ บทความนี้ทำการติดตามและประเมินผลจาก 2 รุ่น คือรุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2 แต่ในช่วงจัดสัมมนาเรื่อง "สถาบันทางวิชาการภาคพลเมือง : วิทยาลัยป้องกันชุมชน เกิดขึ้นได้จริงหรือ ?" ได้เปิดโอกาสให้รุ่นที่ 3 ที่เพิ่งเสร็จสิ้นการจัดเวทีเรียนรู้เข้าร่วมด้วยสำหรับผู้เข้าร่วมเวทีเรียนรู้ 2 รุ่น จำนวน 103 คน แบ่งเป็นเพศชาย 75 คน คิดเป็นร้อยละ 72.85 เพศหญิง 28 คน คิดเป็นร้อยละ 27.18 ระดับอายุ ส่วนใหญ่ร้อยละ 65.05 อายุระหว่าง 41-60 ปี รองลงมาร้อยละ 23.30 อายุระหว่าง 21-40 ปี ร้อยละ 10.68 อายุ 61 ปีขึ้นไป ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 36.89 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี รองลงมาร้อยละ 32 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ร้อยละ 13.59 สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา และร้อยละ 6.80 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท หน่วยงาน/องค์กรที่สังกัด ส่วนใหญ่ร้อยละ 38.86 เป็นสมาชิกองค์กรชุมชน รองลงมาร้อยละ 28.16 เป็นแกนนำเครือข่ายหรือองค์กรชุมชนที่จัดแจ้งกับสภาพัฒนาการเมือง และร้อยละ 17.48 เป็นสมาชิกองค์กรสตรีหรือกลุ่มเยาวชน

บัญญัติให้ดำเนินการจัดทำกฎหมายว่าด้วยสภาพพัฒนาการเมืองตามมาตรา 78 (7) และกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองตามมาตรา 87 (4) ต่อมาจึงได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติสภาพพัฒนาการเมือง กระทั่งผ่านการพิจารณาให้ความเห็นชอบเป็นกฎหมายและมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2551

ทั้งนี้การจัดตั้งสภาพพัฒนาการเมือง ตามพระราชบัญญัติสภาพพัฒนาการเมือง พ.ศ. 2551 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ และส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และมีอำนาจหน้าที่คือ (1) จัดทำแผนพัฒนาการเมือง ด้วยการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีภายใต้แผนพัฒนาการเมือง รวมทั้งงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามแผน ติดตามสอดส่องและประสานงานกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการ ส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาสังคม และองค์กรต่างประเทศ หรือระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการนำแผนพัฒนาการเมืองไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเคร่งครัด และประสานการดำเนินงานติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติตามแผนพัฒนาการเมือง (2) เสริมสร้างวัฒนธรรมอันดีทางการเมือง วิถีชีวิตประชาธิปไตย และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (3) ส่งเสริมและพัฒนาการเมืองในส่วนที่เกี่ยวกับสถาบันการเมืองและสถาบันทางการเมืองด้วยการส่งเสริมการพัฒนาศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม และประสานงานกับผู้ตรวจการแผ่นดิน สถาบันการเมือง องค์กรตามรัฐธรรมนูญ ให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรม และประมวลจริยธรรมให้เกิดผลเป็นรูปธรรม และประสานให้สถาบันการเมือง ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ เห็นความสำคัญและร่วมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ของหน่วยงาน (4) ส่งเสริมและพัฒนาให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง รวมทั้งการดำเนินการด้วยการสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคมให้เกิดความเข้มแข็ง ส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคพลเมืองในการเผยแพร่และจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เผยแพร่และส่งเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมือง สิทธิ และหน้าที่ของพลเมืองตลอดจนการเรียนรู้ของประชาชน ชุมชน และเครือข่ายในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สมานฉันท์ในความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภูมิโนเวศ และวัฒนธรรม รวมทั้งการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี ส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือประชาชน ชุมชน

และองค์กรภาคประชาสังคม ให้สามารถใช้สิทธิตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ทั้งในการรับทราบและเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผนด้านต่าง ๆ ทั้งระดับชาติและท้องถิ่น การตัดสินใจทางการเมืองการจัดทำบริการสาธารณะและการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ ร่วมมือกับสภาองค์กรชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยสภาองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัติ (5) กำกับดูแลการบริหารโดยทั่วไป เกี่ยวกับการวางระเบียบการเงิน ทรัพย์สิน และหลักเกณฑ์วิธีการในการใช้จ่ายเงินกองทุน กำหนดนโยบายและเป้าหมายในการดำเนินงานของสำนักงาน จัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรวุฒิสภา และเผยแพร่ต่อสาธารณชน และ (6) ดำเนินการอื่นใดตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ การดำเนินการของสภาพัฒนาการเมืองต้องมีความเป็นอิสระและเป็นกลางทางการเมืองและการจัดทำแผนพัฒนาการเมืองให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนจากทุกภาคส่วนทางสังคมและจากภูมิภาคต่าง ๆ (สภาพัฒนาการเมือง. 2554)

ทั้งนี้สภาพัฒนาการเมืองได้จัดตั้งคณะกรรมการชุดต่าง ๆ เพื่อดำเนินงานตามภารกิจที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับบทความนี้ คือ การจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองประจำภาคขึ้น⁵ เพื่อทำหน้าที่ในการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในส่วนของภาคใต้ภายหลังมีการแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองประจำภาคใต้ ได้มีการดำเนินการที่สำคัญที่เกี่ยวข้องการพัฒนาและส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง เช่น การจัดทำแผนส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองของภาคใต้เกี่ยวกับสร้างการเรียนรู้และการพัฒนาเรื่องสิทธิการเมืองตามรัฐธรรมนูญ การจัดตั้งวิทยาลัยป้องกันชุมชน (วปช.) และสิทธิชุมชนในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดทำจังหวัดนำร่องเรื่องการเมืองภาคพลเมือง การพัฒนาเครือข่ายการเมืองภาคพลเมืองที่เข้มแข็งให้ประชาชนมีความเข้าใจและเข้าถึงการเมืองภาคพลเมือง การจัดเวทีปฏิรูปสังคมไทยในชื่อ "ทกประเทศไทย"⁶ เป็นต้น

กล่าวเฉพาะวิทยาลัยป้องกันชุมชน ได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2553 มีเป้าหมายสำคัญเพื่อเป็นสถาบันทางวิชาการของขบวนการภาคประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตยระดับฐานรากการสร้างควมมั่นคงในวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นและชุมชน การแสวงหาแนวทางพัฒนา

⁵ ในปี พ.ศ. 2556 สภาพัฒนาการเมือง ได้ยกเลิกคณะกรรมการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองประจำภาค แล้วแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการชุดต่างๆ แทน ผู้สนใจสามารถดูเพิ่มเติมได้ใน www.pdc.go.th กระนั้นแม้คณะกรรมการชุดนี้จะถูกยุบไป แต่ "วิทยาลัยป้องกันชุมชน" ที่คณะกรรมการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองประจำภาคใต้ได้ริเริ่มไว้ ยังมีการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง ทั้งยังสามารถต่อยอดกระบวนการออกไปอย่างหลากหลาย ทั้งในระดับชุมชน พื้นที่ และเครือข่าย

⁶ ผู้สนใจอ่านเพิ่มเติมในฤทธิ์ ดวงสุวรรณ, (บรรณาธิการ). (2553). **ทกประเทศไทย ปฏิรูปแผ่นดิน**. สงขลา : ดาวฟิล์ม-วิดีโอกราฟฟิค. งานรวบรวมขึ้นนี้ผู้เขียนร่วมเขียนและเป็นกองบรรณาธิการด้วย

ประชาธิปไตยของชุมชนไทย และสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ในฐานะ "นักการเมืองภาคพลเมือง" ผ่านการจัดการและการพัฒนาหลักสูตร⁷ ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ ในบริบทของสังคมท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับระบบความรู้ในเชิงแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานจัดตั้งวิทยาลัยชุมชนขึ้น เพื่อทำหน้าที่กำหนดกรอบ ทิศทาง การดำเนินงาน การวางแผนการดำเนินงาน การกำหนดเนื้อหา การออกแบบหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ ซึ่งคณะทำงานได้ระดมการมีส่วนร่วมจาก ภาคีต่าง ๆ ทั้งจากภาคชุมชน นักพัฒนาเอกชน นักประชาสังคม นักวิชาการ นักเคลื่อนไหว ทางสังคม ฯลฯ กระทั่งพัฒนาเป็นหลักสูตรเรียนรู้ของวิทยาลัยป้องกันชุมชน โดยมีแกน ความรู้ (Core Values) 3 ส่วนหลัก คือ (1) แนวคิดและทฤษฎี ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ปัญหา ปรากฏการณ์ และแนวโน้มผลกระทบต่อชุมชน รวมทั้งเข้าใจชุมชนใน ฐานะกลุ่มพลังการเคลื่อนไหว ผลักดัน ปกป้องชุมชนในระดับพื้นที่ที่มีตัวตนชัดเจน และ การเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายทางสังคม การรับรู้สิทธิด้านต่าง ๆ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลง สังคมโลกที่ส่งผลถึงรากฐานการดำรงชีวิตของตัวเอง (2) การจัดการความรู้ เป็นการถอด บทเรียนเพื่อทบทวนตนเอง ให้รู้ตำแหน่งแห่งที่ของตนเองว่าอยู่สถานะใด ในบริบทชุมชน สังคมไทย และสังคมโลก ผ่านกระบวนการตั้งคำถามและถกเถียง เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิง นโยบายและการผลักดันไปสู่การปฏิบัติ และ (3) ภาควิชาปฏิบัติการ การนำความรู้ทั้งภาคทฤษฎี และการจัดการความรู้ ไปปฏิบัติการเคลื่อนไหวทางสังคมที่สอดคล้องกับข้อเสนอเชิงนโยบาย ทั้งในระดับพื้นที่ เครือข่าย และการปฏิบัติการทางสังคมในเชิงขบวนการ โดยเปิดโอกาส ให้กับบุคคลต่าง ๆ ที่อาจเป็นสมาชิกสภาพัฒนาการเมืองหรือคณะกรรมการส่งเสริมการเมือง ภาคพลเมืองประจำภาค สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลหรือที่ปรึกษาสภาองค์กรชุมชนตำบล ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัด แกนนำเครือข่ายหรือองค์กรชุมชน ที่จัดตั้งองค์กรไว้กับสภาพัฒนาการเมืองหรือเคยเป็นภาคีเครือข่ายร่วมกิจกรรมกับสภา พัฒนาการเมือง สมาชิกองค์กรสตรีหรือเยาวชน หรือบุคคลอื่น ๆ ที่มีบทบาทในการพัฒนา ประชาธิปไตยระดับชุมชนและมีผลงานได้รับการยอมรับเป็นที่ประจักษ์ เช่น นักการเมือง ทุกระดับ นักวิชาการ และผู้นำท้องถิ่น ถึงปัจจุบันวิทยาลัยป้องกันชุมชนได้จัดเวทีเรียนรู้ จำนวน 4 รุ่น และมีการขยายผล ต่อยอดไปสู่ระดับจังหวัดอีกหลายจังหวัด เช่น สงขลา ตรัง ระนอง พัทลุง เป็นต้น

⁷ คำว่าหลักสูตรอาจมีความหมายกว้าง หมายถึง โครงสร้าง เนื้อหา กระบวนการ และประสบการณ์จัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน แต่ในคำเรียกของคณะทำงานจัดตั้งวิทยาลัยชุมชน ให้ความหมายว่า หมายถึง องค์ประกอบการเรียนรู้ภาคประชาชน ที่ประกอบด้วยแนวคิด การจัดการความรู้และการปฏิบัติการทางสังคม

2. ผลเมืองในเวทีเรียนรู้วิทยาลัยป้องกันชุมชน : ผลสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตร

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอผลการจัดเวทีเรียนรู้ของวิทยาลัยป้องกันชุมชน จากองค์ประกอบหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นผลสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตร

2.1 ผลสำเร็จ

ในแง่ความสำเร็จ การจัดการเรียนรู้ของวิทยาลัยป้องกันชุมชนส่งผลอย่างมีนัยสำคัญในการสร้างแรงบันดาลใจในการเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น การเรียนรู้เชิงกระบวนการผ่านทีม การเปลี่ยนแปลงรูปการณ์จิตสำนึก และการประยุกต์ใช้ในงานพัฒนา ดังนี้

(1) การสร้างแรงบันดาลใจในการเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น การเข้าร่วมเวทีเรียนรู้กับวิทยาลัยป้องกันชุมชนเต็มไปด้วยเหตุผล ความคาดหวัง ความต้องการที่แตกต่างหลากหลายบ้างเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่เพิ่มเติมจากข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีมาก่อนหน้า การแสวงหาเพื่อนร่วมแนวทางพัฒนา และต้องการเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่ประเด็นความเห็นที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันคือ การใช้ชื่อวิทยาลัยป้องกันชุมชน เป็นการสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้เดินทางมาถึงจุดที่ต้องสร้างการเปลี่ยนแปลงด้วยพลังชุมชน ท้องถิ่น อย่างจริงจัง ด้วยการขับเคลื่อนกลไกเชิงสถาบันที่เป็นของชุมชนเอง ดังความเห็นที่ว่า

"วิทยาลัยป้องกันชุมชน ต้องเป็นเหมือนโรงเรียนชาวบ้านที่จะทำหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุนพลังชุมชน ด้วยการติดต่อทางความคิดให้กับประชาชนในการรับมือกับการคุกคามจากภายนอกการจัดเตรียมความพร้อมภายใน เป็นแรงหนุนให้ขบวนการชาวบ้านที่เป็นธรรมชาติ (ที่ไม่ใช่การจัดตั้ง) ล้วน ๆ ขบวนการชาวบ้าน ต้องสร้างต้นแบบของการเรียนรู้ที่เป็นของตัวเองที่ผ่านมาเราไม่มี มีแต่คนอื่นมาคิดแทน ทำให้แทน การมีสถาบันที่จะเป็นของชุมชนจริง ๆ เพื่อทำหน้าที่ในการหลอมรวม จึงเป็นแรงใจที่สำคัญว่าที่ผ่านมาแนวทางของเราเดินมาถูกทางแล้ว"

ขณะที่คณะทำงานจัดตั้งวิทยาลัยป้องกันชุมชน มีความเห็นว่าการตั้งชื่อว่า "วิทยาลัยป้องกันชุมชน" เป็นการสื่อเจตนาให้เห็นถึง "ความหวังของการแก้ไขปัญหาสังคมที่ต้องใช้พลังชุมชนเป็นฐานในการขับเคลื่อนฝ่าวิกฤต---ฐานคิดเกิดจากการวิเคราะห์ว่าปัญหาของ

สังคมไทย วิกฤตไปทุกด้าน เป็นวิกฤตที่เราสรุปกันว่าปัญญาของชุมชนไทยไม่สามารถแก้ไขได้แล้ว...ก็มาคิดกันว่าถ้าต้องการแก้ไขปัญหา ผ่านวิกฤตให้ชุมชนไทยอยู่รอด ต้องมีวิทยาลัยป้องกันชุมชน"

ประการต่อมาผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ล้วนระบุว่า ที่ผ่านมามีโอกาสเข้าร่วมเรียนรู้ ฝึกอบรม ที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานทั้งที่เป็นของรัฐหรือองค์กรเอกชนจำนวนมาก แต่มักเป็นการเรียนรู้แบบ ดึงเดี่ยว โดยเน้นไปที่เรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการเฉพาะ หรือหากจะกล่าวในอีกความหมายหนึ่ง ก็คือ การพัฒนาศักยภาพที่นำไปสู่การเป็นผู้เชี่ยวชาญ ชำนาญการในเชิงเทคนิค แม้จะมี ข้อเด่นในแง่สามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างสำเร็จรูป แต่ขาดการบูรณาการและการเชื่อมโยง เชิงระบบงานพัฒนา ขณะที่หลักสูตรของวิทยาลัยป้องกันชุมชน แม้ไม่มีคำตอบสำเร็จรูป ชัดเจน ตายตัว แต่กลับสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ที่จะต่อยอดไปสู่การ "แสวงหาความรู้ จากสิ่งที่ไม่รู้" กระหายรู้มากขึ้นสำหรับการเตรียมความพร้อมในการปกป้องชุมชน ท้องถิ่น ของตน และเป็นแรงบันดาลใจสำคัญในการร่วมกันแก้ไขปัญหาระบาดและการรื้อ สร้างระบบความสัมพันธ์ของชุมชน พลเมืองในท่ามกลางการรุกคืบเข้ามาของระบบการพัฒนา สมัยใหม่ นโยบายและโครงการพัฒนาในพื้นที่ แรงบันดาลใจอันเกิดจากกระบวนการดังกล่าว จึงสามารถสร้าง "นักการเมืองภาคพลเมือง" ที่เต็มไปด้วยความแตกต่างหลากหลาย และมี การปฏิบัติการทางสังคมในหลายแนวทาง

(2) การเรียนรู้เชิงกระบวนการผ่านทีม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญ กับองค์ประกอบทั้งในส่วนของการเสริม/ เติมแนวคิดและทฤษฎี การจัดการความรู้เพื่อค้นหา สถานะและตำแหน่งแห่งที่ของตน/ ชุมชนในบริบทที่เชื่อมโยง และการปฏิบัติการเพื่อยกระดับ ประเด็น/ เนื้อหา จากปัญหาเบื้องต้นที่เผชิญเชื่อมโยงเข้าสู่การประเด็นปัญหาเชิงนโยบายและ โครงสร้าง ทั้งการแสวงหาแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมจากการสนทนาแบบกลุ่ม ทำให้ผู้เข้าร่วม เวทีมีความตื่นตัวและนำตัวเองเข้าสู่การเรียนรู้แบบตั้งใจและต่อเนื่อง ดังที่ประสาธ มีแต้ม (2554) ถึงกับระบุว่า

"ผมได้รับเชิญจากคณะกรรมการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง ประจำ ภาคใต้ เพื่อบรรยายให้นักศึกษาหลักสูตรวิทยาลัยป้องกันชุมชน...ส่วนมากเป็นผู้นำ ชุมชนระดับความรู้และประสบการณ์ของนักศึกษาจึงต่างกันมาก บางคนจบ ป.4 บางคนจบปริญญาโท...ผมสามารถสัมผัสได้ชัดเจนว่านักศึกษาที่นี่ให้ความสนใจ มากกว่านักศึกษาที่ผมเคยสอนในมหาวิทยาลัย"

ในเชิงกระบวนการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้แบบทีม/ กลุ่ม มากกว่าให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกบุคคล ทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดความภาคภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมความรู้ ชุมประสบการณ์และการเป็นส่วนหนึ่งในขบวนแถวงานพัฒนา หรือหากจะกล่าวในสำนวนภาษาของผู้เข้าร่วมเวทีเรียนรู้ท่านหนึ่งก็คือ "เวทีแบ่งปันความคิดในหมู่มิตรร่วมพัฒนา" ซึ่งเมื่อประสบการณ์และชุดความรู้ถูกเพิ่มเติม เชื่อมโยงเข้ากับความรู้ทางวิชาการจากวิทยากรที่มีประสบการณ์ เชี่ยวชาญ คลุกคลีกับชุมชนในหลายระดับ ทำให้เห็นความเชื่อมโยงที่ซ่อนเร้น ปิดบังอำพราง และการคุกคามที่มาในนามของความรู้ได้อย่างชัดเจนขึ้น เป็นการสร้าง "ความตื่นตาตื่นใจในข้อมูล" ที่คาดไม่ถึงและกระตุ้นให้เกิดการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ต่อไปอย่างมีจินตนาการ

(3) **การเปลี่ยนแปลงรูปการณ์จิตสำนึก** สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2549) ได้ให้ความหมายว่า จิตสำนึก (Conscious) หมายถึง ความคิด ความรู้สึกที่อยู่ส่วนลึกของบุคคลติดตัวติดใจอยู่ตลอดเวลา คงทนและไม่เปลี่ยนแปลงโดยง่าย ส่วนคำว่าสาธารณะ (Public) หมายถึง กิจ สมบัติ สิ่งของ สถานที่ซึ่งไม่ใช่ของบุคคลใดแต่เป็นของส่วนรวมหรือสังคม ดังนั้นคำว่า "จิตสำนึกสาธารณะ" จึงเกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ในความเป็นเจ้าของในสิ่งของที่เป็นสาธารณะ การให้ความสำคัญกับส่วนรวมที่สังคมนั้น ๆ เป็นเจ้าของร่วมกัน อย่างไรก็ตามการสร้างจิตสำนึกสาธารณะไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยง่าย ฉับพลัน หรือเลื่อนลอย หากเกี่ยวข้องับสถานการณ์ที่ทากัน การเผชิญหน้า การปรับเปลี่ยนระบบคิด วิธีคิด การให้คุณค่าของบุคคลที่สัมพันธ์กับระยะเวลา การผลิตซ้ำ และการปฏิบัติการทางสังคมของบุคคลในกระบวนการกลุ่มอยู่ด้วย ดังนั้นการติดตามและประเมินในประเด็นนี้จึงทำได้ไม่ง่ายนัก กระนั้นมีลู่รอยหลายประการที่สะท้อนว่าภายหลังผ่านกระบวนการเรียนรู้ของวิทยาลัยป้องกันชุมชน และที่เกี่ยวข้องหลังจากนั้น มีการเปลี่ยนแปลงรูปการณ์จิตสำนึกหลายประการ พื้นฐานที่สุดเสี่ยงสะท้อนที่น่าสนใจของผู้เข้าร่วมที่บอกอย่างเต็มใจว่า การเข้าร่วมเวทีเรียนรู้ทำให้คลายความอหังการของตนเองได้อย่างน่าประหลาด ทั้งที่ก่อนหน้านี้แม้จะคิดแบบพลเมืองแต่วิธีปฏิบัติกลับเป็นแบบสั่งการ หรือเขาใช้คำว่า "คิดแบบพลเมือง ปฏิบัติแบบเผด็จการ" ซึ่งหมายถึง วิธีคิดแบบพลเมืองไม่ได้ถูกนำมาใช้ในแนวทางการพัฒนาในแบบอย่างที่ดีควรจะเป็นหรือปฏิบัติอย่างจริงจัง เนื่องจากการมีโอกาสมากกว่าคนอื่น ๆ ในชุมชน ทำให้เลือกวิธีปฏิบัติการที่รวดเร็ว ฉับไว ด้วยอัตวิสัยของตนมากกว่ารังรอขับเคลื่อนพร้อมกับชาวชุมชน

"เราใช้แต่คำยาก ตอนหลังมาพูดง่าย ๆ ให้เป็นระบบ การให้เกียรติ การรับฟังผู้อื่น ถ้าเราไม่รับฟังผู้อื่น ต่างคนต่างพูด เขาเรียกว่า หลงเสียงตัวเอง ได้ยินแต่คำพูดตัวเองไม่ฟังใคร คุณก็พูด ผมก็พูด แล้วพูดคนละประเด็นกันอีก เลยไม่รู้เรื่อง เพราะฉะนั้นต้องให้เกียรติกัน เป็นสิ่งสำคัญ พอผมมาที่นี่ผมก็ให้เกียรติผู้อื่น ก่อนหน้านี้ไม่เคยฟังใคร แล้วก็พูดเร็ว บางทีเร็วแล้วก็รวบเป็นชุด ๆ ... รับข่าวอะไรมาไม่เข้าหูเรา เราไม่ฟัง คือเราไม่รับเลย ผมคิดนะว่าถ่อมตนขึ้น อันนี้รู้ได้ด้วยตัวเองเลย"

ในทางตรงกันข้ามการอ่อมโน้มถ่อมตน หมายถึง การให้เกียรติ ยอมรับและรับฟัง คนอื่นมากขึ้นนั่นเอง สิ่งเหล่านี้แม้ยังไม่อาจพิสูจน์ได้ในทันที แต่ทว่าท่าและลีลาที่เปลี่ยนแปลง ย่อมสอดคล้องกับวิธีคิดและระบบการให้คุณค่าเกี่ยวกับคุณธรรมพลเมือง (Civil Virtue) ทั้งยังโน้มเอียงสู่การมี/ สร้างสำนึกสาธารณะ (Public Mind) ในภาพรวมของชุมชนที่ ตนสังกัดหรือไกลออกไป เป็นการ "คิดแบบพลเมือง ปฏิบัติแบบพลเมือง" ซึ่งมีความสำคัญ อย่างยิ่งในสังคมยุคหลังฐานความรู้ที่ต้องใช้ความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อกัน (Trusting) ความใส่ใจต่อผู้อื่น (Caring) การแบ่งปันกับผู้อื่น (Sharing) และความร่วมมือร่วมใจ (Collaborating) (ศูนย์เครือข่ายองค์ความรู้สาธารณะด้านการจัดการทุนมนุษย์. 2550) เป็นกุญแจเพื่อร่วมกันสร้างสรรค์สังคม/ ชุมชนในแบบที่ต้องการและเป็นไปได้

ความน่าสนใจประการหนึ่งที่เชื่อมโยง คือการที่ผู้เข้าร่วมเวทีเรียนรู้จำนวนมาก ยอมรับว่าสำนึกการรับรู้ของชาวชุมชน ได้เปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นพลเมืองที่แจ้งชัดมากขึ้น ทั้งจากอิทธิพลด้านการสื่อสารที่แผ่ขยายครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่ การกระจายอำนาจ โอกาสที่ กว้างขึ้น การปฏิสัมพันธ์กับโลกที่กว้างและไกลออกไป ฯลฯ ทำให้ ผู้นำชุมชนต้องปรับตัว เรียนรู้ และระวังในบทบาทของตนมากขึ้น ดังนั้นการเข้าร่วมเวทีเรียนรู้กับวิทยาลัยป้องกัน ชุมชน จึงเป็นโอกาสที่ดีในการดัดแปลง กล่อมเกลادنเองในท่ามกลางวงล้อมการสนทนา ดังเสียงสะท้อนตรงไปตรงมาที่ว่า "ทำรู้มาก ไม่ฟังเพื่อน...ปราชญ์กลายเป็นเปรตได้เหมือนกัน... ตรงนี้ (เวทีเรียนรู้-ผู้เขียน) เรามาคุยกันเรื่องการเสียสละ เรื่องของบ้านเมืองที่ต้องใช้จิตสำนึก เป็นจิตสำนึกที่อิสระที่เหนือกว่าตัวตนของเรา การเหลียวมองคนอื่น สามารถรังเราไว้ได้ใน บางเรื่อง"

(4) การประยุกต์ใช้ในงานพัฒนา ผู้เข้าร่วมเวทีเรียนรู้ส่วนใหญ่มีความเห็นว่ากระบวนการและเนื้อหาการเรียนรู้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานพัฒนา อย่างน้อย 3 รูปแบบหลัก คือ (1) การนำไปประยุกต์ใช้ในงานพัฒนาที่ทำอยู่เดิม ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

ดังคำกล่าวของผู้เข้าร่วมเวทีท่านหนึ่งในรุ่นที่ 1 ที่ว่า "การเกิดของ วปช. ถึงจุดที่ชุมชนต้องตื่นตัวที่ชุมชนผมคนในชุมชนอยากได้อะไรเยอะมาก จบจากนี้ออกไป ผมกระตุ้นเรื่องภายในชุมชนมาก ไปจับเรื่องศูนย์[...]ตั้งมานานแล้ว โดยผมเป็นเจ้าของโครงการตั้งมาแล้วก็ล้มไป และที่ล้มเพราะคณะทำงานที่ตั้งขึ้นมาไม่รู้จะดำเนินการอย่างไรไม่รู้จะประชุมเรื่องอะไร ประชุมไม่เป็น เลยพินตรงนี้ขึ้นมาใหม่ การมี วปช. ตั้งขึ้นมาเหมือนถูกหลักของชุมชน...เหมือนได้ติดอาวุธทางปัญญาให้ตัวเอง การเกิด วปช. ส่วนหนึ่งเป็นการติดอาวุธทางปัญญา ทำให้ได้รู้ ช่วยเติมเต็ม กระตุ้นให้ชุมชนตื่นตัวขึ้นมา เมื่อก่อนชาวบ้านจะเคยชินกับการที่มีผู้นำเป็นผู้จัดหาความต้องการต่าง ๆ ให้ พอพื้นศูนย์ [...] ขึ้นมา ทำให้เกิดประชาธิปไตยในครอบครัว เป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนตื่นตัวขึ้นมาได้ ให้เขารู้สึกรักถิ่นรักชุมชน เพื่อให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือ" (2) การต่อขยายฐานงานที่มีอยู่เดิมให้กว้างขึ้น ทั้งที่เป็นของชุมชนเดิม และการผลักดันกิจกรรม แนวทาง วิธีการทำงาน และการขับเคลื่อนสู่กลไกระดับท้องถิ่น ที่มีทั้งการปะทะ ประสานให้เกิดความร่วมมือเพื่อการพัฒนา และการสร้างประชาธิปไตยชุมชน เช่น การผลักดันให้องค์การบริหารส่วนตำบลเปิดเวทีสาธารณะสำหรับการให้ความรู้และแสดงความคิดเห็น เป็นต้น และ (3) การบริการสาธารณะทั้งในรูปของการถ่ายทอดความรู้และบริการความรู้ จากการนำประสบการณ์พื้นฐานผสมผสานเข้ากับความรู้ที่เป็นวิชาการจากการเข้าร่วมเวทีเรียนรู้และการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

2.2 ปัญหาและอุปสรรค

การดำเนินงานของวิทยาลัยป้องกันชุมชน พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญหลายประการ ทั้งในแง่การเชื่อมโยงความรู้ ระบบการจัดการความรู้ การระดมความร่วมมือที่หลากหลาย และการร้อยรัดและยกระดับเชิงกระบวนการ กล่าวคือ

(1) **การเชื่อมโยงความรู้** ด้วยเป้าหมายของการเชื่อมโยงความรู้ในเชิงแนวคิดกับโลกชีวิตและสถานการณ์ทางกันชุมชน สังคม และท้องถิ่น ทำให้มีการบรรจุเนื้อหาวิชาการจำนวนมาก เกียวโยงกันหลายระดับอีกทั้งเนื้อหาที่มีลักษณะวิพากษ์ ที่แม้จะเป็นมุมมองใหม่สำหรับการเรียนรู้ แต่มีเสียงวิจารณ์ว่าเนื้อหาอัดแน่นด้วยสาระวิชาการ ทำให้ไม่สามารถเข้าใจ/รับรู้ในเวลาอันรวดเร็วได้ ทั้งยังเกิดความล่าช้าจากการรับรู้ข้อมูลจำนวนมากในเวลาอันจำกัด⁸ จึง "ต่อไม่ติด" ในสำนวนภาษาของผู้เข้าร่วมท่านหนึ่ง แม้ว่าทางคณะทำงานฯ พยายามอำนวยความสะดวกด้วยการสรุปสาระสำคัญ แต่ก็ทำได้ในบางระดับเท่านั้น ทำให้เกิดลักษณะที่เรียกว่า "การผสมผสานความรู้ที่ขาดความกลมกลืน" และมีลักษณะที่เรียกว่า "ซูเปอร์

⁸ การจัดเวทีเรียนรู้รุ่นหนึ่ง ๆ ใช้เวลา 4 วัน 3 คืน

มาร์เก็ตติ้งความรู้” ที่ผู้เข้าร่วมเวทีแม้สามารถเก็บเกี่ยวความรู้ได้ แต่ยากต่อการนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ต่อ รวมทั้งยังขาดความเชื่อมโยง บูรณาการความรู้ในส่วนแนวคิด ทฤษฎี การจัดการ ความรู้ และภาคปฏิบัติการ ประกอบกับความแตกต่าง หลากหลายของผู้เข้าร่วมเวทีเอง จึงเป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อบรรลุเป้าหมายการจัดการความรู้และภาคปฏิบัติการ อันเป็นเป้าหมายสำคัญของหลักสูตรที่วิทยาลัยป้องกันชุมชนมุ่งหวัง

(2) **ระบบการจัดการความรู้** การประกาศสถานะและตำแหน่งแห่งที่ของวิทยาลัยชุมชน ให้เป็นสถาบันวิชาการภาคประชาชน เป็นเป้าหมายในเชิงอุดมคติที่ควรจะรักษาไว้อย่างยิ่ง แต่ต้องมีระบบการจัดการความรู้และทำให้ความรู้ที่เกิดจากการเชื่อมโยง เชื่อมต่อระหว่าง ความเป็นวิชาการกับการเรียนรู้ในโลกชีวิตที่เป็นจริง เป็น “เครื่องมือแห่งทางอำนาจ” สำหรับการปฏิบัติการทางสังคมในอนาคต ทั้งนี้ปัญหาสำคัญในกระบวนการดังกล่าว คือ การขาด “ความเชื่อมโยงกระบวนการสร้างแนวคิด” (Conceptualization) อย่างไรก็ดีการเชื่อมโยง ด้วยกระบวนการดังกล่าวอาจไม่สามารถกระทำโดยลำพังของผู้เข้าเวทีเรียนรู้ วิทยากร หรือ คณะทำงานฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หากต้องเป็นความร่วมมือเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากการเข้าใจ ในแนวทาง และเป้าหมายของหลักสูตรด้วย สิ่งที่ขาดหายไปประการหนึ่งสำหรับการจัดเวที เรียนรู้ก็คือการผลิตเอกสารที่ผ่านการจัดการ แยกย่อย กระทำกับข้อมูลที่ให้ง่าย เหมาะสม กับระดับการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมเวที ประการต่อมาเอกสารที่เกิดขึ้นจากกระบวนการ [ที่คณะ ทำงานเรียกว่า] “การจัดการความรู้” ยังไม่ได้นำไปสู่การจัดการ ขยายผลกับความรู้ที่ได้มา อย่างที่ควรจะเป็น ทั้งที่เป็นหนึ่งในคุณค่าสำคัญของวิทยาลัยป้องกันชุมชน ทั้งนี้การจัดการ ความรู้ที่ดีและเหมาะสมจะเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการสลายความคิดแบบดั้งเดิม ชี้นำ ผู้นำ-ผู้ตาม และการสร้างสำนึกยอมรับในตัวตนและคนอื่นผ่านความรู้ที่มีการจัดการ อันจะ ส่งผลเชื่อมโยงต่อสำนึกความเป็นพลเมืองที่เท่าเทียม ทัดเทียมกับคนอื่น/กลุ่มอื่นในสังคม

(3) **การระดมความร่วมมือที่หลากหลาย** ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ส่วนหนึ่ง มาจากการถอดบทเรียน การสังเคราะห์กรณีศึกษาปัญหาต่าง ๆ ในภาคใต้มากกว่า 20 กรณี^๑ และการระดมความเห็นอีกหลายครั้งในการพัฒนาหลักสูตร วิเคราะห์เนื้อหา วิธีการ รูปแบบ ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับผู้เข้าเวทีเรียนรู้ แต่ในระยะหลังกลับเป็นการผณีกกำลัง

^๑ คณะกรรมการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองประจำภาคใต้ ได้จัดเวทีถอดบทเรียนการเมืองภาคพลเมืองภาคใต้ จากกรณีศึกษา 20 กรณี เพื่อเป็นฐานข้อมูลการจัดการความรู้และการพัฒนาหลักสูตรของวิทยาลัยป้องกันชุมชน ในภายหลังบทเรียนจาก กรณีศึกษาดังกล่าวได้นำมาจัดพิมพ์ในชื่อ “พลังพลเมือง ถอดประสบการณ์ผ่านงานพัฒนาประชาชนภาคใต้” ผู้สนใจ สามารถดูรายละเอียดได้ใน เฉลิมพล บุญฉายา. (บรรณาธิการ). (2554). อนึ่งในงานชิ้นนี้ผู้เขียนเป็นผู้ถอดบทเรียน ประสบการณ์งานพัฒนา 1 กรณีศึกษาด้วย

ในวงแคบ เฉพาะกลุ่มคนที่คุ้นเคย หรือเกี่ยวข้องในวงล้อมของสภาพพัฒนาการเมืองเท่านั้น ทำให้ "พื้นที่การมีส่วนร่วม" ถูกตัดขาดแยกออกไป ทั้งที่ประเด็น "การเมืองพลเมือง" สามารถเชื่อมโยงได้ในระดับพื้นฐาน (Ad Hoc Association) ขณะเดียวกันการพุ่งความสนใจ (Point) กับการจัดเวทีเรียนรู้มากจนเกินไป ทำให้เป้าหมายใหญ่ที่ต้องการสถาปนาสถาบันประชาชนถูกละเลยไป นโยบายกรณีนี้ก็คือเส้นทางที่จะนำไปสู่การสร้างสถาบันทางวิชาการของชุมชนอาจมีขีดจำกัดและเป็นไปได้ยาก หากไม่แสวงหา สร้าง รักษาความสัมพันธ์อันดีกับองค์กรอื่น ๆ ทั้งที่เป็นองค์กรชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรประชาสังคม หรือกระทั่งสถาบันการศึกษา รวมทั้งการสร้างคุณธรรมพลเมือง (Civil Virtue) ในแง่การบริหารจัดการ และการขับเคลื่อน

(4) การร้อยรัดและยกระดับเชิงขบวนการ ความน่าสนใจของผู้เข้าร่วมเวทีเรียนรู้แต่ละรุ่น ที่แม้จะมาจากพื้นฐานประสบการณ์ ความเจนจัดในแนวทางการพัฒนาที่แตกต่างกัน แต่ทั้งหมดล้วนเผชิญกับสถานการณ์ ปัญหาที่ทางกันโลกชีวิตของชุมชนอย่างแนบแน่น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในระดับชุมชน/ พื้นที่ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากร การได้รับผลกระทบจากนโยบายการพัฒนา ภัยพิบัติ การจำกัดสิทธิ ฯลฯ ส่วนใหญ่จึงมีความคาดหวังพื้นฐานในแง่ของการนำความรู้ ประสบการณ์ การแบ่งปันที่เป็นไปได้ ไปประยุกต์ใช้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงาน กิจกรรม ประเด็นที่รับผิดชอบ ในแง่นี้เชื่อว่าสามารถบรรลุความคาดหวังได้ในระดับที่น่าพอใจ ดังเสียงสะท้อนที่ว่า "ได้นำความรู้ไปพัฒนาตำบล ได้พบเพื่อนร่วมอุดมการณ์ เห็นคนอื่น ๆ ตื่นตัว เราหยุดนิ่งไม่ได้แล้ว" แต่ในแง่ความเป็น "ขบวนการ" ยังไม่มีความพยายามกระทำการเกี่ยวเนื่องเพื่อสร้าง/ รองรับขบวนการชุมชนที่ดีพอ ขณะที่ความต่อเนื่องที่มีอยู่บ้างก็เกิดจากสายความสัมพันธ์ของผู้เข้าร่วมเวทีที่พยายามถักทอขึ้นในสถานการณ์ที่ยากลำบาก ดังที่ผู้เข้าร่วมเวทีเรียนรู้รุ่น 2 ท่านหนึ่ง ได้เล่าถึงความปรารถนาอันแรงกล้าของตนและกลุ่มเพื่อน ไว้อย่างน่าสนใจว่า

"เราต้องรวมพลังไปหนุนเสริม เติบโตเต็มให้ความรู้ให้ วปช. เป็นที่รู้จักของพื้นที่ จัดชุดความรู้ของคนทำงานมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เชื่อมโยงเครือข่ายให้เห็นพลังที่เข้มแข็งและมั่นคง และต้องใช้สื่อประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักและยอมรับ"

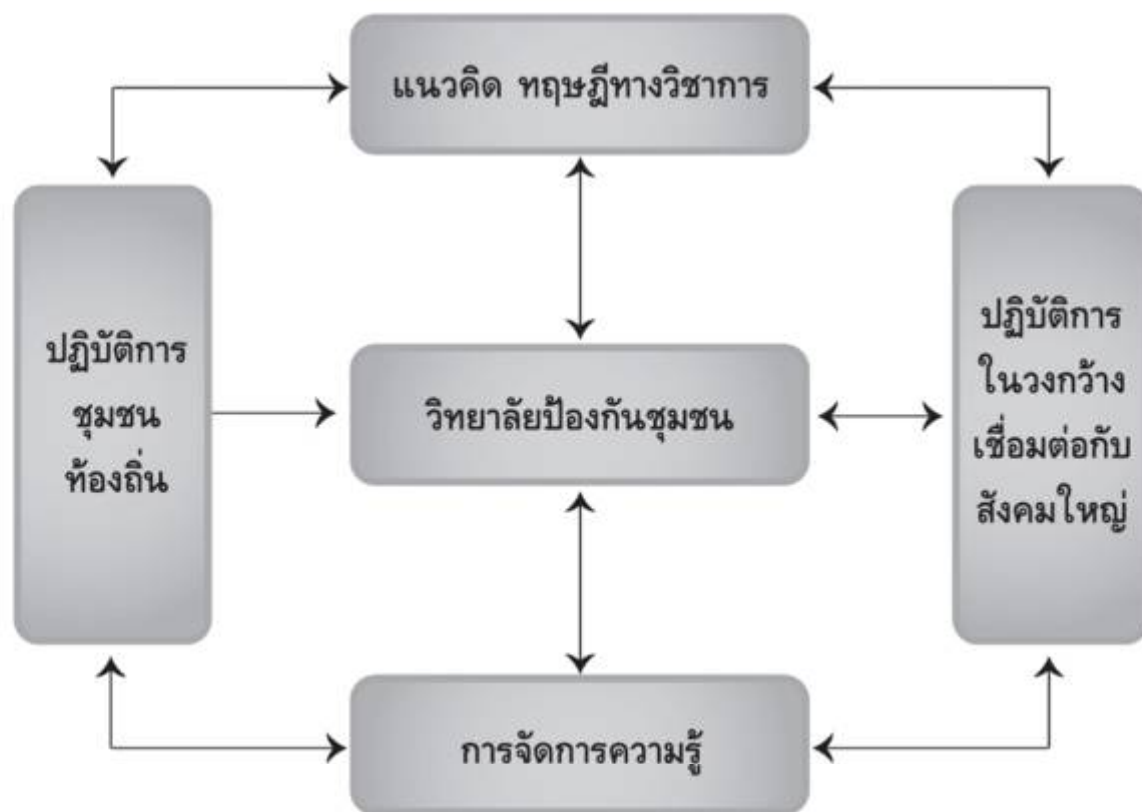
การกล่าวเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่าวิทยาลัยป้องกันชุมชน จะเป็นผู้กระทำการ ในภารกิจนี้เอง หากโดยบทบาทสนับสนุน ประสาน จัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมให้แก่ "กลุ่มสัมพันธ์-วปช."¹⁰ ที่พยายามริเริ่มกระทำการบางอย่าง อาทิ การประชุมหมุนเวียนไป ตามชุมชนพื้นที่ของผู้เข้าร่วมเวทีเรียนรู้ การตั้งกลุ่มพูดคุยตามธรรมชาติ การกระชับความสัมพันธ์แบบเพื่อนพ้องน้องพี่ เป็นต้น

2.3 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงหลักสูตร

มีข้อเสนอว่าการปรับปรุงหลักสูตรต้องคำนึงองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การเรียนรู้ ท่ามกลางความเป็นจริง (Ontology) ความรู้ของความรู้ (Epistemology) และการเรียนรู้ ด้านสุนทรียศาสตร์ (Axiology) เพื่อให้ผู้เข้าร่วมมีองค์ประกอบด้านการเรียนรู้ (Educational Domains) ที่เกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถด้านความรู้ (Cognitive Domain) เพื่อมุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทางด้านความรู้และสติปัญญา การสร้างทัศนคติในการศึกษา/เรียนรู้ (Affective Domain) เพื่อมุ่งพัฒนาให้เกิดทัศนคติที่ดี เกิดความรักในสิ่งที่ได้เรียนรู้ และการพัฒนาให้เกิดทักษะ ความชำนาญ เชี่ยวชาญจากการศึกษา/เรียนรู้ (Psychomotor Domain) มุ่งพัฒนาให้เกิดทักษะ ความเชี่ยวชาญในสิ่งที่ได้เรียนรู้ (สิทธิพร เอี่ยมเสน, 2554) ซึ่งในการพัฒนาหลักสูตรของวิทยาลัยป้องกันชุมชน ที่พยายามผสมผสานองค์ประกอบทั้งด้าน แนวคิดทฤษฎี การจัดการความรู้ และการปฏิบัติการ จึงถือเป็นองค์ประกอบที่ดีในการพัฒนา หลักสูตรเพื่อผลสัมฤทธิ์ของการสร้าง/ เป็น "นักการเมืองภาคพลเมือง" ดังปรากฏเนื้อหาสาระ ของหลักสูตร ด้านสมรรถนะด้านความรู้ (Cognitive Domain) ที่ได้บรรจุความรู้พลเมืองไว้ หลายประการ เช่น แนวคิดเกี่ยวกับระบบการปกครอง สถาบันทางการเมือง รัฐธรรมนูญ โลกาภิวัตน์ และวัฒนธรรมการเมือง ด้านการสร้างทัศนคติในการศึกษา/เรียนรู้ (Affective Domain) เป็นการสร้างความตระหนักในสำนึกความเป็นพลเมือง (Civic Virtue) ให้ลง หลักปักฐานในระบบคิดและจิตสำนึก และการพัฒนาทักษะ (Psychomotor Domain) ที่จำเป็นสำหรับพลเมือง (Civic Skills) เช่น การคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ประเด็นสาธารณะ ชีวิตส่วนรวมและประโยชน์ร่วมของชุมชน โดยวิธีการสนทนา (Dialogue) การถกเถียง (Discussion) การไตร่ตรองและใคร่ครวญ (Deliberative) กระนั้นต้อง เชื่อมโยงและบูรณาการให้กลมกลืน (Consonance) ในภาพรวม เพื่อให้ "พลเมืองมี ความเป็นพลเมือง" โดยสมบูรณ์มากขึ้น โดยมีวิทยาลัยป้องกันชุมชนทำหน้าที่เป็น "เวทีพลเมือง"

¹⁰ หลังเวทีเรียนรู้พบว่ามี การเกาะเกี่ยวกันต่อเนื่อง ในชื่อเรียกต่าง ๆ อาทิ วปช.รุ่น วปช. จังหวัด [...] หรือที่จังหวัดสงขลา จัดตั้งเป็นเครือข่ายวิทยาลัยป้องกันชุมชนสงขลา เป็นต้น

พร้อมทั้งเสริม/ เติมเนื้อหาในหลักสูตรให้เกิดผลสัมฤทธิ์สู่การสร้าง "อำนาจพลเมือง" โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ระบบโลกที่เชื่อมโยงกับความเป็นชุมชนท้องถิ่น การกำหนดชีวิตสาธารณะด้วยตนเอง จิตวิญญาณและสำนึกความเป็นพลเมือง การวิเคราะห์เชิงระบบประวัติศาสตร์และความทรงจำท้องถิ่น หรือหลักสูตรเฉพาะเรื่องแต่เป็นประเด็นที่มีความสำคัญ อาทิ หลักสูตรเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน การพัฒนาผู้ประกอบการ เป็นต้น รวมทั้งการสร้างความต่อเนื่องที่โยงใยระบบความสัมพันธ์ของคนและชุมชนขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ "ข้ามพื้นที่-กิจกรรม-ประเด็น" ท่ามกลางพลวัตชุมชนและร่วมกันสร้างสรรค์ชุมชนด้วยความร่วมมือ การช่วยเหลือกันและกัน การสื่อสารผ่านช่องทางต่าง ๆ อาทิ จดหมายข่าว การเยี่ยมชุมชน การนำความรู้ที่ผ่านการถอดบทเรียน/ จัดการโดยชุมชนมานำเสนอ แลกเปลี่ยน การมีกลไกติดตามและสนับสนุน เป็นต้น ทั้งนี้อาณาบริเวณของความสัมพันธ์นั้นไม่อาจจำกัดไว้เพียงแค่ "งานพัฒนา" เท่านั้น หากยังหมายถึงการสร้างโครงข่ายที่โยงใยชีวิตเข้าด้วยกัน กระทั่งกลายเป็น "ชนบทการแบ่งปัน" ในที่สุด ทั้งนี้อาจจัดให้มี "กองทุน" สำหรับการเรียนรู้ การสังสรรค์ที่เป็นธรรมชาติ ด้วยระบบการบริหารจัดการที่ไม่เป็นทางการมากนัก ดังที่ผู้เข้าร่วมเวทีเรียนรู้ท่านหนึ่งเห็นว่า "หากมีการเชื่อมโยงช่วยเหลือซึ่งกันและกันเชื่อว่าจะนำมาซึ่งพลังอันยิ่งใหญ่ที่จะปกป้องชุมชน"

ภาพประกอบ 1 ฐานคิดการปรับปรุงหลักสูตร

3. ข้อเสนอแนะและแนวทางขับเคลื่อนวิทยาลัยป้องกันชุมชน

แม้จะมีการกล่าวถึงเกี่ยวกับกระบวนทัศน์ใหม่และการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง แต่มุมมองการพัฒนายังเต็มไปด้วย "มายาคติ" ที่แฝงด้วยวิธีคิดและวิเคราะห์ที่เรียกว่า การไขว่คว้าสิ่งที่ดีหายเพื่อเติมเต็มสังคม จากสิ่งที่เรียกว่าการพัฒนาเพื่อไปให้พ้นจากความด้อยพัฒนา มาเป็นการเติมเต็มอารยธรรมและความทันสมัย ในรูปแบบใหม่ที่มาในนามของโลกาภิวัตน์ ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ เป็นต้น โดยมีการตลาด สื่อมวลชน การโฆษณา และการศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างและส่งเสริมความมั่งคั่ง และลัทธิบริโภคนิยม (อรศรี งามวิทยาพงศ์. 2545) ซึ่งก่อผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งในทางตรงและทางอ้อม ชุมชนจึงยังต้องเผชิญกับปัญหาที่หนักหน่วงในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีความแนบเนียน โยงใย ซ่อนเร้น และกระทำอำพรางโดยรัฐและทุน

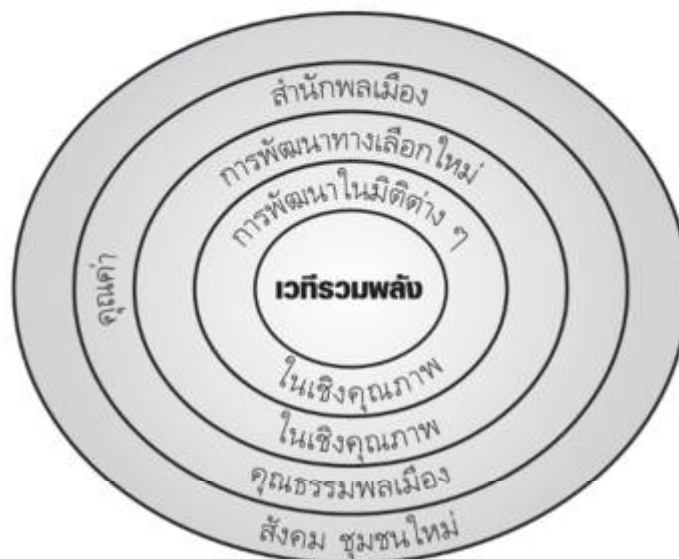
ในภาวะเช่นนี้จึงพบปรากฏการณ์และการพัฒนาใน 2 ลักษณะ คือ (1) การพัฒนาโดยรัฐ จากการใช้ฐานความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์เดิม เข้ากับการจัดการเชิงเทคนิค โดยมีผู้นำ ปัญญาชนชาวบ้าน ที่ผ่านการเคี่ยวกรำในประสบการณ์การพัฒนา และถูกลากจูงเข้าสู่ระบบการพัฒนาของรัฐ ในฐานะเครื่องมือและกลไกใหม่ ซึ่งเป็นเพียงการขยาย ยึดฐานการพัฒนาให้กว้างขึ้นจากการเข้ายึดครองพื้นที่การพัฒนาภาคประชาชนและประชาสังคมให้กลายเป็นอาณาบริเวณของโครงสร้างและกลไกรัฐ ที่แม้จะเห็นเป็นรูปธรรมในระยะแรก แต่นั่นเป็นเพียง "สูตรสำเร็จอันกลวงเปล่า" เพราะไม่ได้สร้าง/ วางรากฐานการพัฒนาที่เข้มแข็งให้กับสังคม/ ชุมชนอย่างที่จะควรจะเป็น และ (2) การพัฒนาจากการลุกขึ้นมาจัดการตนเองของประชาชน ผ่านการเคลื่อนไหวของภาคชุมชน/ สังคมในเชิงคุณภาพ ทั้งประเด็นปัญหาเฉพาะหน้า การเคลื่อนไหวในเชิงนโยบาย/ โครงสร้าง ไปพร้อม ๆ กัน และที่สำคัญการเคลื่อนไหวเหล่านี้ ไม่ได้เป็นไปเพื่อความอยู่รอด การปกป้องตนเอง หรือนำพาตัวเองให้ "พ้นจากปลักความยากจน" เท่านั้น (เสนห์ จามริก. 2543) หากยังมีร่องรอยการเสนอสังคมใหม่ในเชิงคุณภาพ การสร้างธรรมนูญชุมชนที่โน้มนำไปสู่การเมืองภาคพลเมืองและทำให้สังคมเคลื่อนตัวสู่สังคมใหม่ในเชิงคุณภาพ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นภารกิจสำคัญคือการเร่งสร้างองค์ความรู้ ทฤษฎีจาก "ข้างล่าง" จากความสำเร็จ/ ล้มเหลวของการพัฒนา อันจะมีผลต่อการเคลื่อนไหวในอนาคต โดยยกระดับให้วิทยาลัยป้องกันชุมชนเป็น "สถาบัน" วิชาการของชุมชน/ พลเมือง"

¹¹ สถาบันในความหมายการเป็นเวทีเรียนรู้แบบเปิดของภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง จากการสร้างสรรค์ของชุมชนเอง มีการประสานความร่วมมือจากภาคส่วนอื่นๆ ให้สามารถเกื้อหนุนขบวนการชุมชนได้หลากหลายทิศทาง

"เครือข่ายภาคประชาชนต้องมืองค์กรที่เลี้ยง วปช. ควรเข้ามาทำหน้าที่นี้เป็นแหล่งวิชาการ เป็นสถาบัน ที่ให้กลุ่มคนมาร่วมกันเรียนรู้ เพิ่มพูนความรู้ทางปัญญา เพราะว่าปัญญาเป็นเรื่องที่สำคัญในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มันจำเป็นต้องมี วปช. มาร่วมกันคิด มาค้นหาว่า ปัญหาที่แท้จริงมันอยู่ตรงไหน แหล่งแบบนี้เป็นแหล่งของการสร้าง การให้ความรู้ สร้างปัญญา เป็นแหล่งที่คนต้องมาร่วมกันคิดค้นหาทางออกใหม่ ๆ ให้กับบ้านเมือง ด้วยพลังต้องคนเล็กคนน้อย พลังพลเมือง สถาบันพรรคการเมือง เขาก็ทำของเขาไป แต่ฐานะบทบาทของพลังภาคประชาชน พลังพลเมืองที่มาพบปะกัน มันจำเป็นที่จะต้องมีความเป็นอิสระที่จะขับเคลื่อนปัญหาของตัวเอง"

การก้าวสู่สถาบันวิชาการของชุมชน/ ประชาชน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนและการสร้างพลังพลเมืองที่เข้มแข็งและตื่นตัว ในเชิงกระบวนการควรเริ่มต้นสร้างเวทีรวมพลังการเรียนรู้แบบเปิด สำหรับการถกแถลง แลกเปลี่ยนแนวทางพัฒนาและการสร้างทางเลือกใหม่ในเชิงคุณภาพ อันจะนำไปสู่การรื้อสร้างระบบคุณค่า สำนึกและคุณธรรมพลเมือง และในท้ายที่สุดจะเคลื่อนเข้าสู่การสร้างสังคมใหม่ที่เป็นไปได้¹² ซึ่งผู้เขียนเรียกกระบวนการนี้ว่า "วงแหวนพลเมืองเพื่อประชาธิปไตย"

¹² "สังคมใหม่ที่เป็นไปได้" เป็นสโลแกนของวิทยาลัยป้องกันชุมชนที่ว่า "เลิกตอกย้ำความเชื่อเดิม ๆ เพื่อสร้างสังคมใหม่" ที่หมายถึง การวิพากษ์การพัฒนากระแสหลัก และการแสวงหาแนวทาง ทางเลือกการพัฒนา ทั้งนี้ในคราวประชุมวิชาการระดับชาติ ชุมชน ชุมชน คนใต้ ครั้งที่ 3 : เสียงจากผู้ไร้สิทธิชายแดนใต้ (Voices of Voiceless: from the Southernmost People in Thailand) ที่มหาวิทยาลัยทักษิณร่วมกับภาคีเครือข่ายอีก 12 องค์กร ซึ่งสภาพัฒนาการเมือง โดยวิทยาลัยป้องกันชุมชน เป็นองค์กรร่วมจัดด้วย ระหว่างวันที่ 12-14 กันยายน 2554 ณ มหาวิทยาลัยทักษิณ ได้ผนวกเป็นวาทกรรมปฏิบัติการ ผ่านการประกาศปฏิญญาสงขลา : สังคม-ชุมชนใหม่ที่เป็นไปได้ ดังความตอนหนึ่งว่า "การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมจากการเข้าสู่สังคมโลกาภิวัตน์ การเติบโตของระบบการค้า นโยบายการพัฒนา การผันแปรทางการเมือง ภัยคุกคามและความไม่มั่นคงในภาคใต้ ได้ส่งผลกระทบอย่างขนานใหญ่ต่อพวกเราในฐานะประชาชน คนธรรมดาสามัญ ที่ถูกกำหนดชะตาชีวิตให้เดินในเส้นทางที่ไม่ได้กำหนด ทำให้เผชิญกับความเจ็บปวด ทรมานอย่างแสนสาหัส และบัดนี้เราได้ประจักษ์ชัดถึงความจำเป็นในเส้นทางที่เป็นไปได้... จึงขอประกาศว่านับจากนี้พลังชีวิตทั้งมวลของพวกเราจะถูกปลดปล่อยออกมาอย่างสร้างสรรค์และมีสำนึก สำหรับการสร้างสรรค์สังคม-ชุมชนใหม่ ที่เท่าเทียมและกำหนดโดยตัวเรา เราทั้งหลายจะนำปฏิญญาสงขลา สังคม-ชุมชนใหม่ที่เป็นไปได้ ออกสู่การปฏิบัติการและการเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อให้ได้ซึ่งสิ่งปรารถนาในทุกระดับ..."

ภาพประกอบ 2 แนวคิดการขับเคลื่อนวิทยาลัยป้องกันชุมชนด้วยกระบวนการวางแผน
พลเมืองเพื่อประชาธิปไตย

ทั้งนี้วงแหวนพลเมืองเพื่อประชาธิปไตย สามารถขับเคลื่อนได้ใน 4 แนวทางหลัก
คือ การศึกษาวิจัย การเป็นคลังสมอง การเป็นพื้นที่ทางความคิดและจิตวิญญาณพลเมือง
และการเชื่อมโยงขบวนการ-ประสานสังคมใหญ่

(1) **การศึกษาวิจัย** การศึกษาวิจัยเป็นเครื่องมือทางอำนาจสำคัญในการแสวงหา
ช่องทาง/ ลู่ทางใหม่ในงานพัฒนา การเสริมพลังอำนาจชุมชน และทำให้งานวิจัยเป็นฐานสร้าง
ความมั่นคงของชุมชน หรือการทำให้ชุมชนเป็นฐานที่มั่นคงในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง
ที่มาจากภายในและภายนอกชุมชน ดังนั้นชุมชนจึงต้องสร้างกระบวนการรวบรวม/ สร้างองค์
ความรู้ผ่านการวิจัยด้วยกระบวนการของภาคชุมชน โดยวิทยาลัยป้องกันชุมชนทำหน้าที่
ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการวิจัยชุมชน ทั้งการพัฒนาโจทย์ การสืบค้น รวบรวม ประมวล
ความรู้ อาจร่วมมือกับนักวิชาการ นักพัฒนาเอกชน ที่มีความรู้ ความชำนาญ และเข้าใจ
ชุมชน มาเสริม เติมเต็มแนวคิด เทคนิค วิธีการวิจัยที่เป็นระบบ นำเชื่อถือและนำไปใช้ประโยชน์
ได้จริง นอกจากนี้อาจสร้างการวิจัยชุมชนแบบมีส่วนร่วม ด้วยการเชื่อมต่อนักวิชาการ
ในสถาบันการศึกษา กับการปฏิบัติการในระดับชุมชนและเครือข่าย โดยวิทยาลัยป้องกันชุมชน
ทำหน้าที่เป็น "สะพานเชื่อม" ให้นักวิชาการในสถาบันการศึกษาที่สนใจในประเด็นปัญหาชุมชน
(อย่างจริงจัง) มาบรรจบกับการวิจัยจากชุมชน ด้วยกระบวนการนี้จะสามารถทำให้เกิด
การปฏิบัติการทางสังคมเพื่อการป้องกันชุมชน ที่ตั้งบนฐานความรู้ เกิดการคิดค้น รูปแบบ
กิจกรรมใหม่ในเชิงคุณภาพและยกระดับชุมชนไปอีกขั้นหนึ่ง ปัจจัยสำคัญในพันธกิจนี้คือ
การพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีนักวิจัยชุมชนไปพร้อม ๆ กันด้วย

(2) **การเป็นคลังสมอง** วิทยาลัยป้องกันชุมชนจะต้องทำหน้าที่ในการรวบรวม จัดเก็บ ข้อมูลที่เกิดจากระบวนการจัดการความรู้ที่เป็นระบบ ทั้งที่เป็นความรู้แบบปิดล็อก (Tacit Knowledge) และแจ้งชัด (Explicit Knowledge) มีการระดมผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ ทรงคุณวุฒิ ฯลฯ มาร่วมกันจัดการความรู้ ค้นหาวัตกรรม ความคิด ลู่ทางและรูปแบบ ใหม่ ๆ ของการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับท้องถิ่น ทั้งนี้การเป็นคลังสมอง อาจจะทำหน้าที่เฉพาะเรื่อง หรือการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย/ โครงสร้าง การพัฒนาทาง เลือกเชิงนโยบาย ที่สามารถทำให้เห็นถึงความคิด (School)¹³ ของวิทยาลัยป้องกันชุมชน และขบวนการชุมชนที่จะแปรไปสู่การปฏิบัติการในรูปแบบต่าง ๆ การเผยแพร่ความคิดต่อ สาธารณชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจในประเด็นปัญหานั้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้หัวใจสำคัญ ของการเป็นคลังสมองก็คือการเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของพลเมือง (ดูหัวข้อถัดไป) ให้การศึกษาแก่สาธารณะ (Civic Education) และการเป็นพลังที่ท้าทายความเชื่อแบบ ดั้งเดิมที่จุดรั้งการเคลื่อนไหวของขบวนการ (ภาคภูมิ ทิพคุณ. 2552)

(3) **การเป็นพื้นที่ความคิดและจิตวิญญาณพลเมือง** พื้นที่ความคิดจะเป็นหัวใจ สำคัญของการสร้างสำนึกในอำนาจ ตัวตน/ กลุ่ม และที่สำคัญยังเป็นการสร้าง "ความสัมพันธ์ แห่งการไว้วางใจ" (Trust Relations) สำหรับการกระทำเรื่องราวสาธารณะและการมี จิตวิญญาณที่สะท้อนถึง "ความเป็นสาธารณะ" (Publicness) ดังนั้นเมื่อพิจารณาในแง่นี้ วิทยาลัยป้องกันชุมชนต้องทำหน้าที่ในการสร้างพื้นที่/ เวทีสาธารณะที่เปิดกว้าง (Open Space) และทั่วถึงกัน สำหรับการทำให้เรื่องราวของชุมชนถูกหยิบยกมาถกเถียงแลกเปลี่ยนอย่างมี ชีวิตชีวาการแลกเปลี่ยนความรู้ การสร้าง กระจายข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น การถกเถียงในแนวทางการพัฒนาและเรื่องราวสาธารณะ/ สังคม ที่อาจมีผลกระทบต่อชุมชน ท้องถิ่น วิทยาลัยป้องกันชุมชนจึงควรออกแบบพื้นที่/ เวทีที่ไม่แข็งตัว ไม่เป็นทางการและ ผ่อนคลายสำหรับทุก ๆ คนในการ "ร่วมกัน" ทำให้แนวคิด ปรัชญาและการปฏิบัติการสร้าง "สังคมใหม่" ลงหลักปักฐานอย่างมั่นคง (Hegemony) เกิดการยอมรับภายใน ก่อนเคลื่อน สู่ปฏิบัติการยอมรับและไว้วางระดับสังคม (Social Trust)

(4) **การเชื่อมโยงขบวนการ-ประสานสังคมใหญ่** เป็นการยกระดับและพัฒนาไปสู่ "ขบวนการ" ที่ร้อยโยงกลุ่ม องค์การประชาชนในภาคใต้ ภายใต้จุดมุ่งหมายเชิงอุดมคติของการ

¹³ การที่จัดกลุ่มความคิดใดว่าเป็น "สำนักคิด" หรือ "School" ได้หรือไม่นั้นจะเป็นปัญหาของการถกเถียงพอสมควร แต่กระนั้นก็ดี ความหมายรวม ๆ ในที่นี้หมายถึงการรวมกลุ่มของบุคคล กลุ่ม ที่มาร่วมกันทำงานความคิดภายใต้สภาพ แวดล้อมและช่วงเวลาเดียวกัน เพื่อมุ่งสร้างแนวคิด องค์ความรู้ที่เป็นอัตลักษณ์ และเป็นแนวทางตามที่เสนอในข้างต้น หรือการจุดประกายให้ความคิดของตน/ กลุ่มตนได้รับการตอบสนอง

"สร้างสังคมใหม่" ด้วยบรรทัดฐานความไว้วางใจทางสังคม มีการสร้าง "วาทกรรมเชิงปฏิบัติการ" ที่สะท้อน ลำดับถึงตัวแบบสังคมใหม่อย่างเป็นระบบและไม่เลื่อนลอย พร้อมกันนี้ยังต้อง เชื่อมตนเองเข้าสู่ "ขบวนการใหญ่" ที่อาจเป็นขบวนการประชาชน ภาคีทางสังคมอื่น ๆ ที่กว้าง ออกไป เช่น ขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม เครือข่ายสลัมสี่ภาค หรือขบวนการ คนจนอื่น ๆ เพื่อผลักดันการแก้ไขปัญหาในเชิงนโยบายและโครงสร้าง รวมถึงการผนึกกำลัง อย่างขนานใหญ่ เพื่อผลักดันประเด็น เนื้อหา สำคัญของประชาชนในภาคใต้ ให้เข้าสู่ กระแสสูงของการปฏิบัติการทางสังคม

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การผลักดันข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ จากเวที "ทกประเทศไทย" และ "คนใต้กับแผนปฏิรูปแผ่นดิน" ที่เกี่ยวกับ (1) การลด/ จำกัดการใช้อำนาจรัฐ (2) การเพิ่มอำนาจประชาชน และ (3) การแก้ไขปัญหาประชาชน/ ท้องถิ่น และทำให้ปัญหา/ ประเด็นเหล่านี้เป็น "วาระประชาชน-คนใต้" พร้อม ๆ กับการสร้างอุดมคติหล่อเลี้ยง ขบวนการเคลื่อนไหวที่จริงจังและเป็นรูปธรรม ดังข้อเสนอของอรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ (2555 : 1-12) ที่ว่าการสร้างพลังการเปลี่ยนแปลงจากข้างล่างที่มีศักดิ์ศรีและเท่าเทียม ต้องสร้าง "ความเป็นชุมชนที่มีอุดมคติ" แต่เชื่อมต่อเข้ากับพื้นที่ทางจิตวิญญาณ การปฏิบัติ ทางสังคม ชุมชนและการเมือง จึงจะสามารถทำให้สังคมใหม่กลายเป็นโครงสร้างหลักของ สังคม

"อยากให้สร้างโมเดลเพื่อขยายการปฏิบัติการในระดับที่กว้างขึ้น เรา ไม่ได้สร้างจากตัวเปล่าเล่าเปลือย แต่ขยายรากฐานทางปัญญาเดิมขึ้นมา หยิบ อันเก่ามาแต่งเติมให้เข้ากับปัญหาใหม่ เป็นการสร้างสังคมและชีวิตในอุดมคติ ที่ไม่ได้เพื่อแก้ปัญหาชั่วคราวหากแต่เป็นไปเพื่อถาวร"

ข้อสังเกตใน "ความเป็นขบวนการ" อาจไม่ได้มีความหมายแบบเดิมเช่นในอดีต หากเป็นขบวนการแบบใหม่ที่เรียกว่า "โครงข่ายความร่วมมือแบบหลวม ๆ" เพื่อผลักดัน เป้าหมายในเชิงยุทธศาสตร์ ร่วมสนับสนุน หนุนเสริมในประเด็นเฉพาะก็ได้ และหากกล่าว เจาะจงในภาคใต้ การแสดงบทบาท ตัวตน ต้องไม่พยายามแสดงการ "นำ" หรือเพียงการหา "พื้นที่แสดงตน" แต่ต้องแสดงให้เห็นอย่างจริงจังและถ่อมตนในความมุ่งมั่นต่อการเป็นส่วนหนึ่งใน ขบวนการแถวภาคประชาชนจากแรงขับเคลื่อนความเป็นพลเมือง

ประเด็นพึงตระหนักสำหรับการเป็น "ขบวนการ" อีกประการหนึ่งคือ ต้องมีกระบวนการ สื่อสารกับสาธารณะ ชุมชน และสังคม ที่ดีและต่อเนื่อง เพื่อสร้างการรับรู้ ความเข้าใจในแนว ทางประชาชน และการให้การศึกษาแก่สาธารณะ (Civic Education) ในอีกทางหนึ่งด้วย

4. บทส่งท้าย

ผู้เขียนเห็นว่าการทำให้วิทยาลัยป้องกันชุมชนเป็นสถาบันทางวิชาการของชุมชนนั้น ต้องใช้พลังความร่วมมือที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน องค์กรอิสระ ทั้งยังต้องมีคณะทำงานที่มาจากภาคีอื่น ๆ แต่การระดมความร่วมมือจากภาคีนั้น นอกจากต้องใช้ความสัมพันธ์อันดีแล้ว ที่สำคัญต้องทำให้วิทยาลัยป้องกันชุมชนเป็น "พื้นที่เปิดกว้าง" สำหรับการเป็นเจ้าของร่วมกัน (Sense of Belonging) และก้าวข้ามการผูกขาดโดยบุคคล จึงจะสามารถขับเคลื่อนองค์กรให้เป็นของประชาชนได้อย่างที่คาดหวัง และพร้อมรับมือสำหรับสถานการณ์ปัญหาที่ประเดประดังเข้ามาในทุกทิศทาง ที่อาจนำไปสู่การแตกหักได้ในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งทางเมืองในระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่บิดเบี้ยว ดังที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2551) เห็นว่า

"เรากำลังเผชิญกับความตื่นตัวทางการเมืองของคนชั้นกลางระดับล่างในชนบท (และเมือง) และความตื่นตัวทางการเมืองของคนชั้นกลางระดับกลางขึ้นไปในเขตเมือง ทั้งสองฝ่ายมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมโหฬาร และทั้งสองฝ่ายต่างมีสำนึกถึงความจำเป็นในวิถีชีวิตที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ...ตราบเท่าที่ทั้งสองฝ่ายยังไม่สามารถบรรลุระบบการเมืองที่เปิดให้มีการมีส่วนร่วมของตนเป็นไปได้ในระดับที่ต่างฝ่ายต่างพอใจ...การเมืองไทยก็จะเต็มไปด้วยความขัดแย้งที่ไม่มีทางออกอย่างที่เราเผชิญอยู่เวลานี้"

ดังนั้นจึงต้องเร่งสร้างพลังพลเมืองที่เข้มแข็ง มีความเชื่อมั่นในการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ดังที่เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2556) เสนอว่า "เราต้องเป็นพลเมืองไทยในระบบประชาธิปไตยที่ปรับและปกครองตนเองมากขึ้นซึ่งทำได้ดีที่ชุมชนท้องถิ่น เรื่องนี้ขึ้นกับการกระจายอำนาจ ต้องทำท้องถิ่นให้เข้มแข็งขึ้นอนาคตของไทยจะเข้มแข็งและเป็นอนาคตที่เรามีส่วนร่วม" กล่าวในอีกความหมายหนึ่งก็คือ การสร้างวัฒนธรรมพลเมืองที่เชื่อมั่นในการเปลี่ยนแปลงและไม่รังเกียจในการทำงานร่วมกันของหลายภาคี เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ ญฐพงศ์ จิตกรนิรัตน์ (2554 : 11-30) และ Chitniratna (2012 : 13-34) เรียกว่า "การเปลี่ยนแปลงจากข้างล่าง" ซึ่งคล้ายคลึงกับข้อเสนอของ Appadurai (2001: 23-43) ในงานเขียนที่น่าสนใจเรื่อง "Deep Democracy : Urban Governmentality and Horizon of Politics" ว่าการสร้าง

เครือข่ายความร่วมมือทั้งใกล้และไกลจะนำไปสู่พลังอำนาจการต่อรองของขบวนการคนจน และสร้างสิ่งที่เขาเรียกว่า "ประชาธิปไตยแนวลึก" (Deep Democracy) ที่หมายถึง ประชาธิปไตยอันเกิดจากการปฏิบัติการระดับรากหญ้าแต่สามารถเชื่อมข่ายความสัมพันธ์ ในแนวราบด้วยกระบวนการโลกาภิวัตน์จากข้างล่าง (Globalization from Below) เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของคนจน และการนิยามความหมายใหม่เกี่ยวกับการปกครอง ชีวญาณ (Governmentality) กล่าวในแง่นี้การริเริ่มของวิทยาลัยป้องกันชุมชนจึงมีความ น่าสนใจเป็นอย่างมาก และหากได้เติมต่ออย่างต่อเนื่องไม่เพียงเป็นการสร้างประชาธิปไตย แนวลึกในความหมายของ Appadurai เท่านั้น หากคืออีกขั้นหนึ่งของการบรรลุความมุ่งมาดปรารถนาของชุมชน (Community Aspiration) ในกระบวนการสร้างการเปลี่ยนแปลง จากข้างล่างและการสร้างสมพลังชุมชน/ ท้องถิ่นภิวัตน์ ท่ามกลางกระแสการพัฒนาที่ไหลบ่าเข้ามา อย่างรุนแรงระลอกแล้วระลอกเล่า

ภาพประกอบ 3 พลังความร่วมมือเพื่อสร้างสถาบันวิชาการภาคพลเมือง

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมพล บุญฉายา (บรรณาธิการ). (2553). **พลังพลเมือง ถอดประสบการณ์ผ่านงานพัฒนาประชาชนภาคใต้**. กรุงเทพฯ : สภาพัฒนาการเมือง.
- ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์. (2554). "การพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงของชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้," **วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ**. 24(2), 11-30
- นฤทธิ ดวงสุวรรณ (บรรณาธิการ). (2553). **ทกประเทศไทย ปฏิรูปแผ่นดิน**. สงขลา : ดาวฟิล์ม-วีดีโอ กราฟฟิค.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2551). "การปรับระบบการ ตอน 1-4," สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2556, จาก <http://www.matichon.co.th/news>.
- ประสาธ มีแต้ม. (2554). "เมื่อต้องพูดเรื่องโลกาภิวัตน์ให้ชาวบ้านฟัง จะพูดอย่างไรดี ?," สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2554, จาก <http://www.manager.co.th/daily/ViewNews>.
- ภาคภูมิ ทิพคุณ. (2552). "ว่าด้วย Think Tank," สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2554, จาก <http://www.pr.trf.or.th/index>.
- ศูนย์เครือข่ายองค์ความรู้สาธารณะด้านการจัดการทุนมนุษย์. (2550). "จิตสาธารณะทุนของมนุษย์ในโลกยุคใหม่," สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2554, จาก www.thaihrhub.com/index.php/knowledge.
- สภาพัฒนาการเมือง. (2554). "เกี่ยวกับสภาพัฒนาการเมือง," สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2554, จาก <http://www.pdc.go.th>.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2549). "จิตสำนึกเพื่อส่วนรวมเชิงพุทธ," ใน **เอกสารประกอบการประชุมวิชาการประจำปีของเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลางเพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย, จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม**. (หน้า 41-45). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สิทธิพร เอี่ยมเสน. (2554). "แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรเพื่อการเรียนรู้ที่แท้จริง," สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2554, จาก <http://www.laorutis.dusit.ac.th/new/research2.php>.
- เสน่ห์ จามริก. (2543). "ชุมชนไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์," ใน **ชุมชนไทยในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (สกว).
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2555). "พลังชุมชน พลังผู้ไร้สิทธิ : กับการสร้างการเปลี่ยนแปลงจากข้างล่าง," **วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ**. 6(2), 1-12.

- อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2545). "กระบวนการทัศน์การพัฒนาจากผู้ใหญ่ถึงหลุยส์วิตตอง." สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2554, จาก [http : www 61.47.2.69/~midnight/miduniv888/newpage21.html](http://www.61.47.2.69/~midnight/miduniv888/newpage21.html).
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2556). "ประชาธิปไตยที่พื้นฐานคือการสร้างพลเมือง," ใน **ปาฐกถาพิเศษในงานวันพลังชุมชนท้องถิ่นสู่การอภิวัฒน์ประเทศไทย ครั้งที่ 3 ประจำปี 2556 พลังพลเมือง พลังชุมชนท้องถิ่น ร่วมสร้างประเทศไทยให้น่าอยู่.** วันที่ 1-3 มีนาคม 2556 ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทคบางนา กรุงเทพฯ.
- Appadurai, A. (2001, October). "Deep democracy : Urban governmentality and horizon of politics," **Environmental & Urbanization.** 13(2), 23-43.
- Chitniratna, N. (2012). "Development for community security in the southernmost provinces," **วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.** 6(2), 13-34.